

VOLKSPARTIJ VOOR VRIJHEID EN DEMOCRATIE

Jaarverslag van de secretaris over het jaar 1972.

Inleiding

Kenmerkend was voor de V.V.D. dat de partij en het partij-apparaat tweemaal kort achtereen op zeer bijzondere omstandigheden moest reageren en dat zulks niet alleen kon, maar dat beide keren het succes de stoutste verwachtingen overtrof.

Eind 1971 kwam het algemeen secretariaat voor de noodzaak te staan een andere behuizing te vinden in verband met de eerlang aflopende huurovereenkomst betreffende het pand Koninginnegracht 61, dat in 1947 door de Partij van de Vrijheid was betrokken. De actie Thorbeckehuis - tot aankoop, restauratie en inrichting van Koninginnegracht 57 als partijsecretariaat-in-eigendom - werd een zo groot succes dat de V.V.D. een onbelast en geheel opgeknapt herenhuis als kantoorpand in eigendom heeft, waarin voor het eerst ook de Vereniging van Staten- en Raadsleden van de V.V.D. onderdak heeft. Ook de afdeling centrale ledenadministratie vindt daarin een volwaardige plaats. Er is nog ruimte over voor verdere groei!

Een nog veel grotere - immers niet alleen financiële - inspanning werd van de partij gevraagd toen de op 17 juli ontstane crisis in het kabinet-Biesheuvel bleek te leiden tot ontbinding van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en vervroegde verkiezingen op 29 november 1972. De gezamenlijke inspanning van de gehele partij onder aanvoering van lijstaanvoerder Wiegels, leidde tot het behalen van 1.068.375 stemmen, 14.4 % van de uitgebrachte geldige stemmen vertegenwoordigende en resulterende in 22 zetels in de Tweede Kamer. Het tot nog toe gunstigste resultaat voor de liberalen sedert de invoering van het algemeen kiesrecht volgens het systeem van evenredige vertegenwoordiging, in 1959 bereikt met 19 zetels, werd daardoor met drie zetels overtroffen.

In voorgaande jaren werd in de inleiding van dit verslag melding gemaakt van de vooruitgang die de partij boekte bij de ontwikkeling van kiesvereniging tot moderne politieke partij. Thans kan geconstateerd worden dat de groei daartoe is voltooid en dat de V.V.D. in haar 24ste levensjaar wat dat betreft tot volle wasdom is gekomen. De partij dient thans te streven naar consolidatie en verdere uitbreiding van het apparaat om in de toekomst aan verdere ontwikkelingen en wijzigingen in de partijstructuur het hoofd te kunnen bieden. Vooral het ledental is nog niet adequaat.

Vergroting van het ledental is om verschillende redenen een der eerste desiderata: het financiële draagvlak is bij een kleine 40.000 leden - waaronder gezinsleden die een verlaagde contributie verschuldigd zijn - nog niet voldoende ter dekking van de gewone uitgaven. Noodzakelijke uitbreiding van het partijwerk - bijvoorbeeld het houden van opiniepeilingen binnen de partij - is budgettair nog niet mogelijk; aan wetenschappelijke begeleiding van de verkiezingscampagnes kan nog vrijwel geen geld worden uitgegeven en voor de elkaar steeds sneller opvolgende verkiezingscampagnes kan niet worden gereserveerd ten laste van de gewone middelen. Verdere kostenstijging zou in de toekomst wederom tot verhoging van de contributies moeten leiden, indien de opbrengst der contributies niet toeneemt door een grote uitbreiding van het ledental. Weliswaar is het zeer verheugend dat het hoofdbestuur nooit tevergeefs een beroep op de leden heeft gedaan om een extra financiële bijdrage, maar ook de financiële positie van de afdelingen vraagt om een breder draagvlak.

De centrale ledenadministratie, die in het jaar 1972 daadwerkelijk ging functioneren bij de centrale inning der contributies, had onvermijdelijk met enige tegenslag wegens aanloopmoeilijkheden te kampen. Zij zal echter in de toekomst ervoor zorgen dat het ledenbestand betrouwbaar is geboekt en administratief op peil blijft.

Behalve de noodzaak tot aanzienlijke uitbreiding van het aantal leden, ziet het hoofdbestuur nog enige andere organisatorische taken voor de nabije toekomst.

In een aantal gebieden is het aantal afdelingen te gering of vallen te veel gemeenten buiten het bereik van een afdeling; in andere gebieden werken te veel kleine afdelingen onafhankelijk van elkaar, waardoor zij onvoldoende functioneren. Mede om de leemten op te vullen en tot beter functionerende eenheden te geraken bevordert het hoofdbestuur de totstandkoming van een het gehele land bestrijkend net van ondercentrales. Waar de statencentrales - die hun grenzen zien vastgesteld door de Kieswet - qua bevolkingssamenstelling, geografische ligging en ook in organisatorisch opzicht als één functioneel geheel kunnen worden beschouwd, zal de afdelingen worden gevraagd tot hechtere samenwerking binnen statencentraleverband te komen. Zulks geldt bijvoorbeeld bij het organiseren van spreekbeurten, voor de verkiezingscampagnes en andere bijzondere activiteiten als ledenwerving e.d. Waar de statencentrales die rol niet kunnen vervullen, zullen - voor zover nog niet aanwezig - regio's worden gevormd waarbinnen de afdelingen in ondercentraleverband gecoördineerd kunnen optreden. Overleg binnen het hoofdbestuur met de per kamercentrale gekandideerde leden van het hoofdbestuur en met de voorzitters van de kamercentrales werd hierover gedurende het verslagjaar gepleegd, maar kon door de Kabinetscrisis en de verkiezingen nog niet worden voltooid.

Als uitvloeisel van deze verbetering van de regionale partijstructuur ziet het hoofdbestuur ook de mogelijkheid van verdere bevordering dat bij de volgende raadsverkiezingen in zoveel mogelijk gemeenten een V.V.D.-lijst uitkomt onder de naam V.V.D., in plaats van min of meer liberale plaatselijke groeperingen onder andere benamingen. Hiertoe werden met enig resultaat al eerder pogingen ondernomen, maar bij een hechtere organisatie kan wellicht mede in het licht van het landelijk succes van de V.V.D. worden bereikt dat "algemene" en "plaatselijke belangen" kleur bekennen.

In Memoriam.

J.Smit, penningmeester van de afdeling Baflo; mevrouw A.Colenbrander Vriens, oud-penningmeesteresse van de afdeling Breda; dr.H.Th.Ambachtsheer, voorzitter van de afdeling Diemen, mr.J.J.Fokma, oud-lid van het hoofdbestuur en oud-voorzitter van de afdeling Rotterdam van de Liberale Staatspartij; mr.K.Jansma, oud-lid van het hoofdbestuur en oud-voorzitter van de afdeling Amsterdam van de Liberale Staatspartij, oud-lid van de gemeenteraad van Amsterdam; P.Donker Cz., secretaris van de afdeling Twisk; J.N.F.C.Dorrius te Harlingen, regionaal propagandist voor de provincie Friesland; J.H.Faber, oud-voorzitter van de afdeling Soest/Soesterberg en penningmeester van de kamercentrale Utrecht; A.J.Blijdenstein te Lonneker, oud-lid van de gemeenteraad van Enschede; ir.P.van den Ban, penningmeester van de afdeling Brummen/Eerbeek; mevrouw mr.E.A.J. Scheltema-Conradi, oud-lid van het dagelijks bestuur, oud-wethouder

van de gemeente Haarlem, oud-voorzitster van de Stichting Organisatie Vrouwen in de V.V.D., lid van verdienste van de afdeling Haarlem; W.P.J.Goosens, voorzitter van de statencentrale Ridderkerk en ere-voorzitter van de ondercentrale Hoekse Waard en van de afdeling Oud-Beijerland; dr.J.Alers, oud-lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland, oud-gecommitteerde van de Rijnmondraad; H.Troost, penningmeester van de afdeling Kampen/IJsselmuiden; ir.M.J.Stoel Feuerstein te Cadzand, oud-lid van het hoofdbestuur, oud-voorzitter van de kamercentrale Middelburg; C.Kooy, voorzitter van de afdeling Goudswaard; J.A.Eriks, lid van de gemeenteraad van Den Helder; mevrouw C.A.Poot-de Vries, lid van de gemeenteraad van Berkel en Rodenrijs; mevrouw F.H.Postma-Roemer, lid van de gemeenteraad van Laren (N.H.); B.J.Nugteren te Slikkerveer, oud-voorzitter van de afdeling Ridderkerk-Slikkerveer, oud-lid van de Partijraad, oud-lid van de Rijnmondraad, ere-lid van de kamercentrale Dordrecht; A.Bolhuis, secretaris van de afdeling Zuidhorn; B.Nobel, penningmeester van de afdeling Zevenhuizen; G.van Busschbach, oud-secretaris van de afdeling Veenendaal; F.Verstegen te Bergen (N.H.), (wnd) burgemeester van Westzaan, oud-wethouder van de gemeente Bergen; mevrouw R.Luidenga-Bakker, penningmeesteresse van de afdeling Terschelling.

Kabinetscrisis/Tweede Kamerverkiezing.

Het verslagjaar begon betrekkelijk rustig. Staten en gemeenteraden, Tweede en Eerste Kamer waren in de beide voorafgaande jaren alle opnieuw gekozen. Tijd voor enige bezinning - op de interne partijorganisatie, op in de toekomst te volgen gedragslijnen - leek te zijn angebroken. Maar al spoedig verschenen wolkjes aan de politieke hemel. Die wolkjes werden wolken, de wolken kregen een dreigend karakter, en tijdens de enige stralend-zonnige week van de zomer brak de bui los. In de nacht van zondag 16 op maandag 17 juli namen de DS'70-ministers Drees en de Brauw hun ontslag, gevolgd door de staatssecretarissen mevrouw van Veenendaal en drs.van Stuijvenberg. Drie dagen later stelden ook de overige ministers en staatssecretarissen hun portefeuilles resp. functies ter beschikking, aangezien aan het kabinet de 5-partijen-basis was ontvallen. De kabinetscrisis was een feit geworden.

H.M. de Koningin, teruggekeerd uit haar vacatieverblijf in Italië, benoemde zaterdag 22 juli mr.B.W.Biesheuvel tot formateur, met de opdracht een kabinet te vormen. De heer Biesheuvel liet weten zich voor te stellen dat bij aanvaarding van deze opdracht het door hem te vormen kabinet zich mede tot taak zou stellen de bevordering van vervroegde verkiezingen en mitsdien ontbinding van de Tweede Kamer. Op vrijdag 28 juli benoemde de heer Biesheuvel mr.Y.Scholten tot adviseur, met de opdracht op zo kort mogelijke termijn na te gaan of een herstel van de oude coalitie met DS'70 nog mogelijk zou zijn. V.V.D. en C.H.U. hadden hierop aangedrongen.

Vrijdag 4 augustus gaf de heer Scholten zijn opdracht terug: herstel van de oude coalitie achtte hij niet mogelijk.

Woensdag 9 augustus nam de kabinetscrisis een einde. Het kabinet-Biesheuvel keerde terug zonder DS'70; de formulering luidde: de ministers en staatssecretarissen hebben het ter beschikking stellen van hun portefeuilles, onderscheidenlijk functies, teruggenomen. Donderdag 17 en vrijdag 18 augustus debatteerde de Tweede Kamer over crisis en formatie; de minister-president kondigde tijdens dit debat aan dat de Tweede Kamer zou worden ontbonden en dat verkie-

zingen zouden worden gehouden op woensdag 29 november. Bij Koninklijk Besluit van 19 september werd de Tweede Kamer vervolgens ontbonden met ingang van donderdag 7 december.

De dag der kandidaatstelling was dinsdag 17 oktober. Tijd voor de normale, reglementair voorgeschreven kandidaatstellingsprocedure was er dus niet. Op grond van artikel 15 van het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal diende het hoofdbestuur de thans te volgen procedure vast te stellen. Het hoofdbestuur besloot in zijn speedvergadering van 7 augustus dezelfde gedragslijn te volgen als bij de vervroegde verkiezingen in 1959 was geschied.

De afdelingen konden gedurende korte tijd nog kandidaten opgeven voor de groslijst; een alfabetische groslijst kon echter niet meer worden opgesteld. De reglementaire indiening van een voorlopige kandidatenlijst door elke afdeling verviel. De kamercentrales konden volstaan met de indiening van advieslijsten zonder proces-verbaal. Deze advieslijsten dienden uiterlijk vrijdag 8 september (één dag na de verhuizing van het algemeen secretariaat, waarover later in dit verslag meer) in het bezit van het algemeen secretariaat te zijn. Het hoofdbestuur had inmiddels in zijn vergadering van 21 augustus het advies voor de technische inrichting van de kandidatenlijsten vastgesteld; dit advies werd in het nummer van 8 september van "Vrijheid en Democratie" ter kennis van de partij gebracht. Het week slechts op een enkel punt af van dat voor de Tweede Kamerverkiezing van 1971: het aantal regionale kandidaten werd per lijst met één uitgebreid (de plaatsen 27 t/m 30). Dit geschiedde door het aantal plaatsen voor de vier combinaties van kieskringen met één te verminderen (de plaatsen 24 t/m 26). Wat het lijstaanvoerschap betrof ging het hoofdbestuur ervan uit dat de partij de heer Wiegel daarvoor zou kandideren.

In zijn vergadering van 12 september maakte het hoofdbestuur een voorlopig ontwerp op van de in te dienen kandidatenlijsten. De vergadering van de Verkiezingsraad verviel; de lijsten werden definitief vastgesteld door een Buitengewone Algemene Vergadering op zaterdag 23 september in "Het Turfschip" te Breda. De kandidaatstellingsprocedure was hiermede tot een einde gekomen. Thans kon alle aandacht gericht worden op de verkiezingscampagne. Centraal daarin stond de unaniem door de partij gekozen lijstaanvoerder, de heer H. Wiegel. Dat dit een gelukkige keuze was bleek wel op 29 november!

De activiteiten van de partij gedurende deze verkiezingscampagne waren buitengewoon groot. Met een ongekend enthousiasme werkte een ieder mee. Wij willen allereerst onze Kamer-kandidaten noemen voor wie op vrijdag 6 en zaterdag 7 oktober een sprekerscursus werd gehouden en die vervolgens wekenlang dag in dag uit het gehele land door trokken om deel te nemen aan fora e.d., of wel merendeels stampvolle zalen toe te spreken. Onze lijstaanvoerder trok op zijn verkiezingstoernee die op 23 oktober startte, van oost naar west en van noord naar zuid en bezocht alle kamercentrales. Enorme belangstelling van de kiezers was zijn deel, niet slechts wanneer hij debatteerde met de heer den Uyl maar evenzeer wanneer hij alleen het woord voerde. Een novum was het feit, dat ditmaal voor het eerst de groep der 18-21-jarigen naar de stembus zou gaan. Het leek wel alsof letterlijk alle scholen in Nederland om sprekers en om

materiaal vroegen. Wat de sprekers betreft diende veelal een beroep te worden gedaan op onze hoofdbestuursleden, op centrale- en afdelingsbesturen, op staten- en raadsleden. Een speciaal op deze groep jongeren gerichte brochure - een initiatief van de afdeling Rotterdam - "18-plus nu naar de stembus" werd in een oplage van 158.000 exemplaren in het gehele land verspreid.

Op 27 oktober verscheen een geheel aan de verkiezingen gewijd nummer van "Vrijheid en Democratie", waarin zowel onze doelstellingen als onze "gouden ploeg" van alle kanten werden belicht. Circa 75.000 exemplaren van dit nummer werden onder de aandacht van de kiezers gebracht. Het verkiezingsprogramma "Liberalen op nieuwe wegen", in 1971 vastgesteld, was nog voldoende actueel om ook nu goede diensten te bewijzen. Daarnaast stelde de partijraad in zijn vergadering van 21 oktober een kort urgentieprogramma vast, waarvan de punten werden verwerkt in een folder; totaal-oplage 635.000. Voorts werd aan verkiezingsmateriaal verspreid: 124.000 brieven aan doelgroepen (vrouwen, zelfstandigen en middenstanders, bejaarden en jongeren), 60.000 affiches met opdruk "VVD lijst 3", 20.000 affiches met Wiegel-portret, 75.000 stickers, ca. 1 miljoen sluitzegels, 10.000 papieren boodschappentassen, 10.000 ballonnen, 100.000 bierviltjes en 10.000 vlaggetjes.

Zeere goede diensten bewees ook het Liberaal Manifest. Nadat de opstelling hiervan ter algemene vergadering in Nijmegen was aangekondigd benoemde het hoofdbestuur in zijn vergadering van 21 april een stuurgroep, bestaande uit dr.L.Ginjaar, drs.L.Hilarides, H.A.M.Hoefnagels, mevrouw drs.N.Smit-Kroes, ir.E.M.Storm en prof.dr.G.Zoutendijk, met de opdracht dit Manifest te ontwerpen. Het secretariaat werd waargenomen door J.J.van Aartsen, fractie-medewerker. De oorspronkelijke bedoeling was het Manifest - een liberale toekomstvisie - te behandelen in een ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de partij in januari 1973 te houden buitengewone algemene vergadering. De stuurgroep ging met grote voortvarendheid aan het werk en kon na talloze vergaderingen op 8 september het Manifest aan het hoofdbestuur aanbieden. Na een persconferentie op 21 september werd het gepubliceerd in "Vrijheid en Democratie" van 22 september; de inhoud was voor verantwoordelijkheid van de stuurgroep. Ofschoon bij de publicatie uitdrukkelijk was gesteld dat het Manifest niet uit electorale overwegingen was opgesteld, was er tijdens de verkiezingscampagne grote vraag naar. In het zuiden werd het in een oplage van ruim 14.000 exemplaren gericht verspreid.

In ongelimiteerde hoeveelheden ten slotte werden bij het algemeen secretariaat aanmeldingskaarten voor het lidmaatschap aangevraagd.

Evenals in 1971 werd een uitgebreide advertentie-campagne gevoerd, echter in wat andere vorm. Voornamelijk werd gewerkt met kleine advertenties dagelijks op de voorpagina's. Deze campagne startte drie weken voor de verkiezingen. De afdelingen konden matrijzen van de betreffende teksten bij het secretariaat aanvragen. De advertentie-campagne werd op 28 november, de dag vóór de verkiezingen, afgesloten met een pagina-grote advertentie in bijna alle dagbladen onder de titel: "...waarom stemt u eigenlijk P.v.d.A.?" de V.V.D. neemt uw laatste twijfels weg." Dat daags na de verkiezingen onze advertentie-campagne nog even zou worden voortgezet,

nu om een begin te maken met de consolidatie van de ontzagwekkende stemmenwinst in ledenwinst, kon op dat moment nog niet worden voorzien, al zag een ieder de dag der stemming dan ook in vol vertrouwen tegemoet. Het resultaat werd reeds in de inleiding van dit verslag vermeld: een sprong van 16 naar 22 zetels, van 10.3% naar 14.4%, van 653.370 naar 1.068.375 stemmen op de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie. Voor onze partij-voorzitter, mevrouw van Someren, voor onze lijststaanvoerder, de heer Wiegel, voor de Kamerkandidaten, voor onze propaganda-commissie die onder de stimulerende leiding van dr. R.W. de Korte de gehele campagne had opgezet, voor hoofdbestuur, afdelingen en kamercentrales en voor alle individuele leden der partij die zich ieder op hun beurt en op hun terrein zo buitengewoon hadden ingespannen, met opoffering vaak van al hun vrije tijd, met verwaarlozing van andere verplichtingen omdat deze harde verkiezingsstrijd nu eenmaal vóór alles MOEST gaan, een enorme voldoening.

Wij hebben in het bovenstaande eigenlijk maar een vluchtig overzicht gegeven van wat er in de maanden oktober en november in de gehele partij aan activiteiten is verricht en aan werk is verzet. De ernstelijkheid van het hoofdbestuur is er niet minder om. Dank aan de partij voor een ongehoorde krachtsinspanning, die werd beloond.

Op de heer Koudijs na, die zich niet meer beschikbaar had gesteld, keerde de oude fractie in haar geheel terug. Daarnaast werden in de nieuwe fractie gekozen de ministers Geertsema en de Koster, de staatssecretarissen Rietkerk en Vonhoff, en de heren J.M. van de Ven te Venlo, drs. D.J.D. Dees te Breda en A. Ploeg te Arnhem. Helaas bleek reeds aan het einde van het verslagjaar dat de heer van de Ven wegens gezondheidsredenen zijn benoeming niet zou kunnen aannemen. Zijn plaats zou begin 1973 worden ingenomen door no. 23 op onze lijsten, de heer drs. J.F. Scherpenhuizen te Groningen. De nieuwe fractie koos tot haar voorzitter wederom de heer Wiegel. Tot vice-voorzitters werden benoemd de heren Geertsema en Tuynman; tot secretarissen de heren Joekes en Porthoine; tot penningmeester mevrouw Veder-Smit.

De kabinetsformatie nam een aanvang op 4 december. Op die dag benoemde H.M. de Koningin tot informateur dr. M. Ruppert. Zijn opdracht luidde: een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheden tot het vormen van een kabinet dat zich verzekerd weet van een vruchtbare samenwerking met de volksvertegenwoordiging. Aan het einde van het verslagjaar was het einde van de kabinetsformatie nog niet in zicht.

Wij zullen thans de overige wederwaardigheden van onze partij in het jaar 1972 op de gebruikelijke wijze de revue laten passeren; daarbij zullen de verkiezingen nog wel eens ter sprake komen.

Afdelingen

Het aantal afdelingen kwam van 431 op 430. Opgericht werden Brederwiede, Etten-Leur, Buren en Land van Cuyk; opgeheven Breskens, Terborg/Silvolde, Linschoten, Kuinre/Blankenham en Nieuwe Pekela. De afdeling Nieuwkoop breidde zich uit tot het naburige Nieuwveen en draagt thans de naam Nieuwkoop/Noorden-Nieuwveen.

Kamercentrales.

Informele besprekingen van een delegatie uit het dagelijks bestuur met de voorzitters der kamercentrales vonden plaats op 9 februari, 3 mei en 29 augustus.

Regionale propagandisten.

Op 8 april overleed, 74 jaar oud, de heer J.N.F.Ch.Dorrius te Harlingen, sedert 1 september 1960 voor de partij werkzaam als regionaal propagandist in het gebied van de kamercentrale Leeuwarden. De herinnering blijft aan een rustig, beminnelijk, zeer werkzaam mens, die byzonder veel goeds voor de V.V.D. in de provincie Friesland heeft verricht.

Op 29 november beëindigde de heer J.G.Belterman te Beverwijk zijn werkzaamheden als regionaal propagandist in het gebied van de kamercentrale Den Helder. De heer Belterman trad op 1 februari 1965 in dienst van de V.V.D. Zijn maandelijkse rapporten, waaraan de humor niet ontbrak, gaven steeds een goed inzicht in wat er zich in de afdelingen binnen zijn werkterrein afspeelde. Zijn activiteiten kwamen de partij zeer ten goede.

De heren H.G.Roodhuyzen te 's-Gravenhage en Y.Groen te 's-Hertogenbosch zetten hun werkzaamheden in resp. de provincie Zuid-Holland en de provincie Noord-Brabant voort.

Algemeen secretariaat.

Zoals in de inleiding reeds werd vermeld was eind 1971 komen vast te staan dat op korte termijn een andere behuizing voor het secretariaat der partij moest worden gezocht. Vanaf de oprichting der partij was dit secretariaat gevestigd in het pand Koninginnegracht 61, en wel als huurder. Toen in 1969 de oorspronkelijke eigenaar overleed en het pand in andere handen kwam, bleek al spoedig dat rekening gehouden moest worden met de mogelijkheid dat het partij-secretariaat daar op den duur niet zou kunnen blijven. Eind 1971 was het zo ver. De huur werd opgezegd en het secretariaat moest vóór 1 november 1972 ander onderdak hebben gevonden.

Het geluk wilde dat begin januari de eigenaar van het pand Koninginnegracht 57 zijn huis te koop aanbood. De tweede ondergetekende, die in de afgelopen jaren en vooral in de laatste maanden van 1971 reeds tal van te huur en te koop staande huizen, nabij en veraf, had geïnspecteerd, was na haar eerste kennismaking met dit pand zó enthousiast dat de spanning of dagelijks en hoofdbestuur tot de koop zouden besluiten tot ongekeerde hoogten steeg. Op 19 januari zette zij er voor het eerst een voet over de drempel. Daarna volgden inspectie door deskundigen en door leden van het dagelijks bestuur. De beoordelingen waren gunstig. Op 11 februari kwam het hoofdbestuur bijeen. Na een uiteenzetting door de voorzitter werd unaniem tot de koop besloten. Op 6 maart ging een brief van de beide fractie-voorzitters, de heren Wiegel en van Riel, aan alle leden van de partij uit met het verzoek een fonds bijeen te brengen waaruit de aankoop zou kunnen worden bekostigd. Als comité van aanbeveling traden de voorzitters van alle kamercentrales op;

zij waren op 9 februari hierover door de voorzitter benaderd en hadden eenstemmig hun medewerking toegezegd. In totaal bracht deze actie rond f.240.000.- op; de aankoopkosten waren hiermede gedekt. Het transport vond plaats op 17 april; de verhuizing op 7 september. In de maanden daartussen werd het huis opgeknapt, nieuw geschilderd en behangen en gestoffeerd. Naarmate de zomer vorderde werd de verhuisdatum steeds belangrijker: de verhuizing moest achter de rug zijn vóór de verkiezingsdrukte begon. Dank zij de krachtsinspanning van alle betrokkenen verliep de gehele operatie precies volgens plan, en de tweede ondergetekende was wel een beetje trots toen op de avond van de 8ste september het dagelijks bestuur zijn eerste vergadering in het Thorbeckehuis kon houden. Op diezelfde dag brak ook reeds de verkiezingsdrukte los.

Een woord van grote erkentelijkheid van het personeel van het secretariaat aan bestuur en partij voor de prachtige nieuwe werkruimte mag hier niet achterwege blijven.

Centrale ledenadministratie.

In 1972 werd door 359 van de in totaal 431 partij-afdelingen de contributie geïnd door de centrale ledenadministratie. Jammer was dat 72 afdelingen, waaronder enkele grote, in 1972 (nog) niet meededen. Ruim 90% der contributies kwam via de centrale inning binnen. Aanloppmoeilijkheden konden niet uitblijven, doch afgezien van irritaties die juist ontstaan bij degenen die het slachtoffer worden van fouten, kan als totaal-beeld worden gegeven dat het succes de verwachtingen verre heeft overtroffen. Met name geldt dit uiteraard de liquiditeitspositie. Niet onbelangrijk is dat thans ook een duidelijk inzicht begint te ontstaan in het totale ledental, de spreiding over de verschillende groepen leden en de spreiding over het land. Tot nog toe was het algemeen secretariaat afhankelijk van door de afdelingen verstrekte ledentallen, waarbij de specificatie over de groepen leden aanvankelijk geheel ontbrak en vervolgens slechts een wat al te globaal beeld gaf. Een voorzien gevolg was dat ook een "schoning" van het ledenbestand zou optreden in die zin dat afdelingen die nog slechts op papier bestonden en leden die in feite geen contributie meer betaalden rigoureus zouden worden afgevoerd. Dat leidde in november 1972 tot een administratieve afboeking van 3000 "leden" die ten onrechte nog als zodanig waren geboekt. Een deel daarvan bleek overigens bij nader onderzoek wel aan het afdelingsbestuur te hebben betaald. Was van dat feit geen melding gemaakt, dan volgde uiteraard toch administratieve afboeking, doch die leden zullen bij enige activiteit van de betrokken afdelingsbesturen - die van de afvoering in kennis zijn gesteld - hun weg naar de partij wel weer terugvinden.

Per 31 december bleek de stand als volgt te zijn, waarbij echter dient te worden aangetekend dat de onderverdeling over de groepen 01 - leden van 18 tot 27 jaar, 02 - leden van 27 tot 65 jaar en 03 - leden van 65 jaar en ouder, nog verre van betrouwbaar is, omdat van een groot aantal leden - die intussen alle zijn geboekt als groep 02 - het geboortjaar nog niet bekend is. De groep 02 is derhalve vermoedelijk niet onaanzienlijk te groot, terwijl de groepen 01 en 03 in feite groter zullen zijn dan uit het overzicht blijkt. Het totaal der groepen 01, 02 en 03 - te zamen vormende de "gewone" leden van de partij - is echter juist.

Het overzicht is opgenomen in een bijlage bij dit verslag.

Vermelding verdient dat in de afgelopen jaren de heer C.Wanningen zeer veel tijd besteed heeft aan de opbouw van de centrale leden-administratie en dat in de loop van het verslagjaar de aan het algemeen secretariaat verbonden boekhouder C.L.J.van der Meer de leiding over deze afdeling, waarop doorgaans twee personeelsleden een volle dagtaak vervullen, op zich heeft genomen. Na het verslagjaar is in verband met de grote toevloed van nieuwe leden - alleen al gedurende de verkiezingscampagne werden ongeveer 3000 nieuwe leden geboekt - de afdeling tijdelijk uitgebreid met uitzendkrachten. Met ingang van 1 januari 1973 was het aantal aan de centrale inning deelnemende afdelingen toegenomen tot 406, terwijl 24 afdelingen middels een tijdig door de ledenvergadering genomen besluit dat eveneens tijdig ter kennis van het hoofdbestuur werd gebracht het contributie-incasso nog zelf ter hand wilden nemen.

"Vrijheid en Democratie".

In het eerste nummer van 1972 werd gestart met vier nieuwe regionale rubrieken, gewijd aan resp. het noorden, oosten, zuiden en westen. De vier stedenrubrieken - Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Eindhoven - kwamen daarmee te vervallen.

Het nummer van 9 juni werd hoofdzakelijk gewijd aan de verschillende herdenkingen van de 100ste sterfdag van Thorbecke, waarop in dit verslag nog wordt teruggekomen.

Van het speciale verkiezingsnummer van 27 oktober werd reeds eerder melding gemaakt.

Het Stichtingsbestuur vergaderde op 31 juli en 4 september, de redactieraad kwam bijeen op 23 juni, 25 augustus en 7 december.

Jaarlijkse Algemene Vergadering.

Op vrijdagavond 24 en zaterdag 25 maart kwam de partij in jaarlijkse algemene vergadering bijeen in het concertgebouw De Vereeniging te Nijmegen. Na de openingstoespraak door de voorzitter hield de fractie-voorzitter in de Tweede Kamer, de heer H.Wiegel, een politieke rede. Zowel mevrouw van Someren als de heer Wiegel kondigden de opstelling aan van het Liberaal Manifest, een op de toekomst gerichte liberale visie, een "blauwdruk waarop ook gelijkgezinden buiten de V.V.D. zich kunnen verenigen", zoals later tijdens de vergadering in een unaniem aanvaarde motie van enkele afdelingen nog eens werd onderstreept. De toespraken van mevrouw van Someren en de heer Wiegel werden mede beluisterd door al onze liberale bewindslieden, de ere-leden S.J.van den Bergh, mr.D.A.Delprat en ir.K.van der Pols, het lid van de Raad van State oud-minister drs.H.A.Korthals, de oud-bewindslieden Polak, Witteveen en Keyzer, alsmede vertegenwoordigers van J.O.V.D., L.S.V.N., de Belgische Partij voor Vrijheid en Vooruitgang en het Liberaal Vlaams Verbond.

Op de vrijdagavond werd verder allereerst behandeld een voorstel van het hoofdbestuur tot herziening van de partijraad.- Dit voorstel werd aanvaard, nadat een amendement van de kamercentrales 's-Hertogenbosch en Rotterdam was aangenomen waardoor in de partijraad geen stemrecht meer zal bestaan voor de ere-leden, de vijftien door het hoofdbestuur benoemde leden en de leden van de Kamerfracties.- De nieuwe opzet geeft de partijraad de bevoegdheid politieke uitspraken te doen namens de partij, hetzij na specifieke delegatie van deze bevoegdheid door de algemene vergadering, hetzij op initiatief van het hoofdbestuur. In het tweede geval kan de algemene

vergadering - het hoogste orgaan van de partij - een dergelijke uitspraak herzien.

Vervolgens kwamen enkele voorstellen vanuit de partij aan de orde. Met algemene stemmen werd een voorstel van de kamercentrale Middelburg aanvaard tot toevoeging van een lid 7 aan artikel 23 van het huishoudelijk reglement, waardoor het hoofdbestuur de bevoegdheid kreeg tijdelijk een van zijn leden tot lid van het dagelijks bestuur te benoemen indien in dat college tussentijds een vacature optreedt. Een voorstel van de afdeling Maassluis tot uitbreiding van het dagelijks bestuur werd verworpen. Aangehouden werd een voorstel van de statencentrale Leiden tot wijziging van het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Provinciale Staten. De afdeling Amsterdam trok haar voorstel tot wijziging van het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Eerste Kamer in, in afwachting van een rapport van een door het hoofdbestuur toegezegde commissie, die de opdracht zou krijgen de wijze van verkiezing van de Eerste Kamer te bestuderen en voorstellen tot (grond)wetswijziging te doen.

De vergadering op vrijdagavond was hiermede beëindigd; een vrolijk feest, aangeboden door de afdeling Nijmegen, volgde tot in de nachtelijke uren.

De zaterdagochtend bracht een voorstel van de afdeling Rijswijk tot verhoging van de minimum-contributie. Dit voorstel, dat door het hoofdbestuur was overgenomen, werd met grote meerderheid door de vergadering aanvaard. Het daarbij aansluitende voorstel van het hoofdbestuur tot verdeling van de verhoogde contributie werd eveneens aanvaard.

Verder kwamen naast de huishoudelijke zaken zaterdagochtend aan de orde de benoeming van de commissie van beroep en van de commissie voor de reglementen, de bespreking van het beleid van het hoofdbestuur en van de redactie van "Vrijheid en Democratie", de rondvraag en de bestuursverkiezing.

Zonder stemming werden herkozen de ondervoorzitter, mr.H.P.Talsma, en de penningmeester, drs.A.W.J.Caron.

Voorts moest in het dagelijks bestuur in twee vacatures worden voorzien, aangezien de secretarissen voor de organisatie, dr.A.J.Vis en O.Tammens, hun lidmaatschap van dit bestuur hadden neergelegd. Kandidaat gesteld waren drs.H.M.Dijkman te Bennekom, dr.R.W.de Korte te Reeuwijk en P.Ch.Vogely te Diepenheim, zodat een stemming moest worden gehouden. Verkozen werden de heren de Korte en Vogely, beiden lid van het hoofdbestuur en sedert oktober 1971 tevens reeds waarnemend lid van het dagelijks bestuur.

In het hoofdbestuur waren zeven plaatsen te vervullen in verband met periodieke aftreding. Voor de Rijkskieskringen Tilburg, Nijmegen, 's-Gravenhage, Haarlem, Zwolle en Assen traden periodiek af resp. de heren F.J.Melzer, ir.W.van der Ham (beiden niet herkiesbaar), drs.A.van Boven (herkiesbaar), H.Wiegel (die zich niet herkiesbaar had gesteld), P.Ch.Vogely* en A.J.Evenhuis (herkiesbaar). Daarnaast ontstond voor de Rijkskieskring Leiden een vacature door de benoeming van de heer de Korte tot lid van het dagelijks bestuur, terwijl voor de Rijkskieskring Maastricht een vacature was ontstaan door het bedanken van ir.H.von Hoegen. Zonder stemming werden herkozen de heren van Boven voor de Rijkskieskring 's-Gravenhage en Evenhuis voor de Rijkskieskring Assen. Eveneens

*inmiddels gekozen in dagelijks bestuur)

zonder stemming werden nieuw gekozen: voor de Rijkskieskringen Tilburg, Haarlem, Leiden en Maastricht resp. ir.R.H.Pegel te Ulvenhout, J.M.Hoffmann te Badhoevedorp, mevrouw drs.N.Rempt-Halmmans de Jongh te Wassenaar en drs.A.P.Z. van der Houwen te Tegelen. Na stemming werden verkozen voor de Rijkskieskring Nijmegen drs.B.U.Haagsma te Doetinchem en voor de Rijkskieskring Zwolle de heer P.Muntendam te Deventer.

De zaterdagmiddag was gewijd aan de bespreking van het beleid van de Kamerfracties.

Vermelding verdient nog dat de afdeling Nijmegen vrijdagmiddag, voorafgaande aan de vergadering, een tweetal excursies had georganiseerd, naar de kerncentrale Dodewaard en naar Kleef en Emmerik.

Dagelijks en hoofdbestuur.

Het hoofdbestuur vergaderde in 1972 twaalf maal, n.l. op 10 januari, 11 februari (spoedvergadering in verband met aankoop Thorbeckehuis), 3 maart, 21 april, 5 juni, 17 juli en 7, 14 en 21 augustus (vier spoedvergaderingen in verband met kabinetscrisis en in zicht komende verkiezingen), 12 september, 4 oktober (in het Thorbeckehuis) en 12 december.

Het dagelijks bestuur kwam daarnaast nog bijeen op 14 en 31 januari, 11 februari, 22 maart, 18 april, 30 mei, 2, 21 en 29 augustus, 8 september (in het Thorbeckehuis), 4 oktober, 6 november en 8 december.

Aan het einde van het verslagjaar bedankte drs.W.van der Kolk voor het lidmaatschap van hoofdbestuur en partij. Door de kamercentrale Den Helder werd voor de periode tot de jaarvergadering 1973 als waarnemer aangewezen de voorzitter dezer kamercentrale, de heer G.E.Ris te Schagen.

Van de Vereniging van Staten- en Raadsleden was de wens uitgegaan tot meer integratie met de partij. Ook het hoofdbestuur achtte zulks uiterst nuttig. Besloten werd naar elkanders bestuursvergaderingen een waarnemer af te vaardigen. Voor het hoofdbestuur viel deze taak ten deel aan de ondervoorzitter, mr.H.P.Falsma; de Vereniging woonde in de persoon van haar ondervoorzitster (vanaf 11 november voorzitter), mevrouw H.J.Schlempers-van Gijn, de hoofdbestuursvergaderingen bij.

Partijraad.

De partijraad kwam tweemaal, in openbare vergadering, bijeen. Op 11 maart werd advies uitgebracht over de voorstellen voor de algemene vergadering.

Op 21 oktober stelde de partijraad (nieuwe stijl!) het urgentieprogramma voor de verkiezingen vast.

Commissies.

Commissie buitenland:

De buitenlandse commissie kwam achtmaal bijeen. Men bood het hoofdbestuur een tweetal rapporten aan, betreffende conferentie over de Europese Veiligheid en Samenwerking, en betreffende de verhouding Nederland - de West.

Voorts besprak de commissie o.m. de Europese Topconferentie, de situatie in het Midden-Oosten, de problematiek in zuidelijk Afrika

en de partijvorming van de liberalen in Europese vertegenwoordigende organen.

Commissie culturele zaken:

De commissie kreeg een geheel nieuwe opzet, waarbij de nadruk kwam te liggen op de bestuurlijke aspecten van de cultuur. De commissie is dientengevolge thans hoofdzakelijk samengesteld uit leden van vertegenwoordigende lichamen. Voorzitter bleef mr.drs.L.J.F.Wijzenbeek te 's-Gravenhage.

De commissie vergaderde drie maal. Aan de orde kwamen onder andere: taak en werkwijze van de commissie, begroting CRM en een nota van mevrouw mr.E.Veder-Smit over de functie der massamedia film en televisie.

Defensie-commissie:

De nieuwe commissie - voortgekomen uit een advies-commissie van de Tweede Kamerfractie - werd op 7 april geïnstalleerd. De commissie bestaat uit militairen en burgers; het voorzitterschap wordt bekleed door het lid van het hoofdbestuur mr.J.M.Bast te Haarlem.

De defensie-commissie kwam zeven maal in vergadering bijeen. Aan de orde kwamen onder meer: splitsing van de commissie in werkgroepen; het rapport van de commissie-Van Rijckevorsel; het tuchtrecht; "mens en krijgsmacht" en de reorganisatie van de defensie.

Over het rapport-Van Rijckevorsel en over het tuchtrecht werden nota's uitgebracht aan het hoofdbestuur.

Landelijke landbouw commissie:

De commissie kwam twee maal bijeen. Onderwerpen van gesprek waren de landbouwproblematiek binnen de EEG, en landbouw en milieuhygiëne.

Landelijke middenstands commissie:

De LMC vergaderde vier maal. Aan de orde kwamen: de samenstelling van de commissie; oudedagsreserve voor zelfstandigen; sociale verzekeringen; het rapport van de commissie-Kreiken over de bedrijfsvoorlichting; de volksverzekering arbeidsongeschiktheid; matiging van de loon- en prijsontwikkeling en de selectieve investeringsheffing.

Tezamen met de sociaal-economische commissie werden gevormd de commissie ad hoc ter bestudering van de volksverzekering arbeidsongeschiktheid, en de commissie ad hoc ter bestudering van het rapport-Van Soest. Over het laatste onderwerp werd een notitie opgesteld. De heer F.L.van der Leeuw, jarenlang secretaris van de LMC, werd aan het einde van het verslagjaar in deze functie opgevolgd door drs.A.J.G.Leyten te Rijswijk.

Commissie milieuhygiëne:

De commissie milieuhygiëne vergaderde tien maal. De commissie hield zich vooral bezig met de organisatie van het milieu-congres en met de follow-up daarvan. Ten behoeve van het congres werd een vijftal stellingen opgesteld. Direct na het congres werd begonnen met de voorbereiding van de aangekondigde milieu-nota.

Commissie Noorden des lands:

Na een afrondende vergadering in februari bracht de commissie de nota Noorden des Lands uit. Een belangrijk aandeel in de totstandkoming van deze nota had het lid der Tweede Kamerfractie, dr.K.van Dijk.

Landelijke onderwijs commissie:

De onderwijscommissie kwam vijf maal bijeen. Aan de orde kwamen o.m.: school- en collegegeld, studiefinanciering, studentenstop, toelatingsrechten voor universiteiten en hogescholen, en de spellingswijziging. Tevens werd begonnen met de opstelling van een nota over het basisonderwijs.

Propaganda commissie:

Op initiatief van de secretaris-propaganda, dr.R.W.de Korte, werden gevormd de landelijke propaganda commissie nieuwe stijl, de nieuwe kiezers werkgroep en de public relations werkgroep.

De LPC, samengesteld uit vertegenwoordigers van de kamercentrales en van de Vrouwen in de V.V.D. en geleid door de heer de Korte, kwam vier maal bijeen. De werkzaamheden aan een propaganda-plan voor de lange termijn - begonnen op 1 juni - moesten weldra onderbroken worden. De verkiezingen eisten en kregen de volle aandacht van de commissie.

De NKW, samengesteld uit jongeren tussen 18 en 23 jaar en eveneens geleid door de heer de Korte, kwam drie maal bijeen. Voornaamste onderwerp van bespreking was de benadering van de jonge kiezer. In de PRW namen zitting een zestal beroepsfunctionarissen uit de public relations-, omroep- en perswereld. Voorzitter is de heer C.Niermeier. De werkgroep bracht in de loop van het jaar adviezen uit aan hoofdbestuur en Kamerfracties.

Sociaal-economische commissie:

Drs.G.M.V.van Aardenne legde wegens zijn drukke bezigheden als Kamerlid het voorzitterschap van de SEC neer. Hij werd opgevolgd door mr.H.P.Talsma.

De SEC vergaderde vier maal. Men besprak een nieuwe opzet van de commissie, pleegde overleg over de efficiency van het overheidsapparaat en het voorstel voor de selectieve investeringsheffing, en stelde een notitie op ten behoeve van de kabinetsformatie.

Commissie verkeer en vervoer:

Deze commissie kwam vier maal bijeen. Onderwerp van bespreking waren de wenselijkheid van een verkeersfonds en de liberale visie op een geïntegreerd verkeers- en vervoersbeleid.

Commissie volksgezondheid:

De volksgezondheid-deskundigen vergaderden zes maal. Aan de orde kwamen o.a. de organisatie van de discussiedag, de financiering van de gezondheidszorg en het wetsontwerp betreffende de abortus. In sub-commissies werd gesproken over het druggebruik en over het oneigenlijk gebruik van sociale verzekeringen.

De commissie van beroep, de commissie algemene bijstandswet, de grondwetscommissie en de sportcommissie kwamen in het verslagjaar niet bijeen.

Radio- en televisiezendtijd.

Televisiezendtijd had de partij in 1972 vijf maal. In totaal nog geen uur! En ware het jaar niet met verkiezingen besloten dan zou het nog geen drie kwartier geweest zijn.

De normale uitzendingen hadden plaats op 19 januari (de heer en mevrouw Keja), 19 april (mevrouw van Someren en prof.dr.C.J.F. Böttcher) en 20 september ("portret van Wiegel", reeds gericht op

de komende verkiezingen).

De vierde "normale" uitzending, op 20 december, werd naar januari 1973 verschoven. Tweemaal kon iedere partij zich in de verkiezings-tijd voor de televisie presenteren. Voor de V.V.D. waren de data 9 en 20 november. Beide uitzendingen waren hoofdzakelijk aan onze lijstaanvoerder gewijd.

Voor de veertiendaagse tien-minuten-radio-uitzendingen trachtte de landelijke propaganda commissie onder leiding van haar voorzitter, de heer de Korte, een wat boeiender formule te vinden. Meer afwisseling, meer sprekers in één uitzending, onderbroken door muziek.

Brochures en publicaties.

In het begin van het verslagjaar verscheen - eindelijk - het nieuwe Jaarboekje 1972.

De commissie volksgezondheid bracht een rapport uit over preventieve tandheelkunde en fluoridering van drinkwater; dit rapport werd gepubliceerd in "Vrijheid en Democratie" van 3 maart. De fluoridering van het drinkwater bracht vervolgens vele pennen in beweging.

In een persconferentie op 10 maart bracht de commissie Noorden des lands onder voorzitterschap van de heer Talsma haar nota "Noorden des Lands" uit.

De commissie buitenland deed in het nummer van 17 maart van "Vrijheid en Democratie" twee rapporten, betreffende de conferentie over de Europese Veiligheid en Samenwerking en betreffende de verhouding Nederland - de West, het licht zien.

De defensiecommissie publiceerde in het nummer van 23 juni van ons partij-orgaan haar commentaar op het rapport van de commissie-Van Rijckevorsel.

Het Liberaal Manifest werd reeds eerder in dit verslag genoemd, in het kader van de verkiezingscampagne, waarvoor het in feite in het geheel niet was bestemd doch waarin het bijzonder goede diensten heeft bewezen.

Diverse partij-activiteiten.

a. Tournee Wiegel.

In het begin van 1972 zette de heer Wiegel zijn tournee langs de verschillende kamercentrales, waarmee hij in oktober 1971 een aanvang had gemaakt, voort. De kamercentrale Rotterdam werd op 17 januari bezocht; op 7 februari volgden te Roosendaal de kamercentrales Tilburg en Middelburg en op 28 februari werd de tournee in Woerden met de kamercentrales Leiden en Utrecht besloten. Weinig kon op dat moment worden vermoed dat de heer Wiegel tien maanden later als lijstaanvoerder op al onze lijsten wederom een tournee door het gehele land zou maken, thans in iedere kamercentrale sprekend voor overvolle zalen, in een tijdsbestek van precies vijf weken.

b. Discussiedag volksgezondheid.

Op 22 april organiseerde de commissie volksgezondheid onder voorzitterschap van de heer P. Muntendam in samenwerking met de Vereniging van Staten- en Raadsleden in Bussum een discussiedag. Behan-

deld werden twee onderwerpen uit de in 1971 verschenen Discussie-nota Volksgezondheid van de hand van mevrouw Veder-Smit en enkele anderen, en wel: intra-murale zorg, ingeleid door dr.J.van Mansvelt, geneesheer-directeur van het Elizabeth Gasthuis te Haarlem, en extra-murale zorg, ingeleid door drs.W.N.Bax, econoom bij het landelijk bureau van het Groene Kruis en lid der commissie. De inleidingen werden gevolgd door groepsdiscussies; na de rapportage van de verschillende discussie-groepen sprak staatssecretaris Rietkerk over de financiering van de gezondheidszorg, waarna de bijeenkomst met een plenaire discussie werd besloten.

c. Congres milieuhygiëne.

Op 27 mei werd te Utrecht een landelijk milieucongres gehouden. Vijf in het nummer van "Vrijheid en Democratie" van 28 april gepubliceerde stellingen werden toegelicht door de voorzitter van de commissie milieuhygiëne, de heer P.Ch.Vogely, en vervolgens ter discussie gesteld. Daaraan voorafgaand werden inleidingen gehouden door de heren mr.H.van Riel en prof.dr.C.J.F.Böttcher.

d. Thorbecke-herdenking.

Op 4 juni 1872 overleed mr.J.R.Thorbecke. Zijn honderdste sterfdag werd op waardige wijze herdacht. Op de nationale herdenking, vrijdag 2 juni te Leiden, was een der sprekers de voorzitter onzer Eerste Kamerfractie, de heer van Riel, die Thorbecke als staatsrechtsgeleerde en als politicus belichtte. De V.V.D. eerde de nagedachtenis van Thorbecke op zaterdag 3 juni. In Den Haag legden des ochtends mevrouw van Someren en de voorzitter van de afdeling, de heer H.P.J.van Ketwich Verschuur, een krans op zijn graf. Des middags spraken in de Kloosterkerk mevrouw van Someren en de heren mr.W.J.Geertsema, prof.mr.D.Simons, dr.W.J.R.Thorbecke, een kleinzoon van de staatsman, alsmede de heer Wiegel. De bijeenkomst werd besloten met een kort woord door de voorzitter onzer Haagse afdeling, die deze plechtigheid had georganiseerd. Aan de sprekers reikte hij een zilveren legpenning uit, die speciaal voor deze herdenking werd geslagen. Ook de afdeling Amsterdam herdacht Thorbecke; de heer Vonhoff sprak daar bij het monument op het Thorbeckeplein.

e. Regionale kadercursussen.

Deze cursussen waren voor het najaar van 1972 reeds in voorbereiding toen in verband met de verkiezingen werd besloten tot uitstel.

f. Regionaal congres kamercentrale Den Helder.

Op 26 februari hield de kamercentrale Den Helder te Alkmaar een regionaal congres; sprekers waren mevrouw van Someren en de heer van Riel over de algemene politiek, en de heren dr.D.H.Peereboom Voller en dr.C.Berkhouwer over gewestvorming.

g. Congres afdeling Amsterdam over Jeugd en Politiek.

Op 11 november organiseerde de afdeling Amsterdam een congres speciaal voor de nieuwe kiezers. 's Morgens spraken de heren Vonhoff, Keja en de J.O.V.D.-voorzitter D.van Wees; 's middags werd een forum gehouden, waarin behalve de inleiders zitting hadden de heren

H.H.Jacobse, V.V.D.-fractievoorzitter in de Amsterdamse gemeenteraad, drs.J.H.Frijlink, bestuurslid van de afdeling, het lid der Eerste Kamerfractie prof. Zoutendijk en de heer de Korte.

Tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen.

In verband met grenswijzigingen vonden op 6 september tussentijdse raadsverkiezingen plaats in Alkmaar, en op 15 november in Noord-West-Overijssel en in het Land van Heusden en Altena. Op 29 november werden verkiezingen voor de Rotterdamse deelgemeenten gehouden. De uitslagen van al deze verkiezingen waren niet ongunstig voor onze partij, doch landelijk gezien niet significant.

Stichting Organisatie Vrouwen in de V.V.D.

De Stichting organiseerde op 7 april te Utrecht een conferentie over het drug-vraagstuk, hield op 9 juni in Hengelo haar jaarlijkse Landdag en vierde op 14 en 15 oktober in het conferentieoord De Pietersberg te Oosterbeek haar 25-jarig bestaan.

Liberales Internationale.

De vergaderingen van de executive en het congres, eind september, te Parijs, werden zoals gebruikelijk bijgewoond door een delegatie uit de groep Nederland van de Liberales Internationale.

Vereniging van Staten- en Raadsleden.

Het jaarlijks congres der Vereniging werd op 10 en 11 november te Lunteren gehouden. Ter discussie werd op vrijdagavond 10 november gesteld het onderwerp vuilverwijdering. Inleiders waren de heren drs.R.van den Berg, wethouder van Arnhem, en dr.L.Ginjaar, lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland.

Zaterdagmorgen werd de jaarvergadering gehouden. De aftredende voorzitter, de heer D.W.Dettmeijer, die wegens gezondheidsredenen helaas niet aanwezig kon zijn, werd tot ere-lid der Vereniging benoemd. De vice-voorzitter, mevrouw H.J.Schlemper-van Gijn, werd tot voorzitter gekozen. De jaarvergadering stelde voorts een nieuw reglement voor de Vereniging vast.

Zaterdagmiddag werd gediscussieerd over de eisen die momenteel aan het staten- en raadslid worden gesteld. Inleiders waren de heren W.Baggerman, raadslid te Rotterdam, G.R.Meijer, lid van de Provinciale Staten van Groningen, en drs.P.A.Jolters, burgemeester van Middelburg.

In de loop van het verslagjaar werd een discussie-nota Gewestvorming gepubliceerd, opgesteld door de betreffende commissie ad hoc der Vereniging.

De zorg voor het bureau voor gemeentepolitiek en voor de redactie van "Provincie en Gemeente" berustte tot 1 oktober bij de heer J.Hasper, die zich in 1971 bereid had verklaard tijdelijk in de door het overlijden van de heer K.H.Brandt ontstane vacature te voorzien, en de heer H.G.van Zwijndregt. Per 1 oktober nam de heer J.Koppenaar te Heinoord de taak van de heer Hasper over. De nieuwe directeur van het bureau provincie- en gemeentepolitiek - het bestuur der Vereniging achtte deze benaming juist - kreeg de beschikking over een eigen kamer in het Thorbeckehuis, alwaar hij een deel van zijn werkzaamheden verricht. Ook op die wijze werd de integratie tussen partij en Vereniging, waarvan reeds eerder in dit verslag melding werd gemaakt, bevorderd. De heer Koppenaar werkt,

evenals de heren Brandt en Hasper dit deden, nauw samen met de heer van Zwijndregt, en tezamen zorgden zij ervoor dat "Provincie en Gemeente" regelmatig verscheen en dat alle aan het bureau gestelde vragen werden beantwoord.

Rectificatie.

In het jaarverslag over 1971 werd abusievelijk nagelaten te vermelden dat tot de liberale bewindslieden in het kabinet-de Jong die niet op hun plaats terugkeerden ook behoorde de staatssecretaris van Justitie, prof.mr.K.Wiersma. De heer Wiersma, die dit ambt sedert 17 april 1970 bekleedde, hervatte na zijn aftreden het hoogleraarschap.

mr.F.Korthals Altes,
algemeen secretaris.

mr.M.M.F.van Everdingen,
secretaresse.

Slotwoord.

In het begin van dit verslag werd iets geschetst van de bijzondere omstandigheden - geldinzameling, inrichting Thorbeckehuis en verhuizing (op de dag waarop de kamercentrales uiterlijk de voorlopige kandidatenlijsten voor de Tweede Kamerverkiezingen moesten hebben ingezonden!) en verkiezingen - waaronder het algemeen secretariaat diende te werken. Deze extra inspanning moest het algemeen secretariaat zich getroosten bij een voortdurende onderbezetting zowel in de staf als bij de andere medewerkers. Allen, ook degenen die tijdelijk of gedurende het gehele jaar hun medewerking verleenden, verdienen hulde.

Het hoofdbestuur besloot de door het overlijden van de heer L.van Vlaardingen opengevallen plaats van organisator/propagandist niet op dezelfde wijze te doen vervullen en zocht naar een aan te stellen directeur/secretaris. Het toegenomen werk en de daardoor steeds veeleisender wordende taken van de leden van het dagelijks bestuur - vooral voor de voorzitter - maken de aanstelling van een directeur-secretaris in de organisatorische en uitvoerende sector noodzakelijk. Ondanks de zeer grote belangstelling voor de functie, die bleek uit meer dan honderd sollicitatiebrieven, slaagde het hoofdbestuur, bijgestaan door deskundigen, er niet in tijdens het verslagjaar de juiste persoon voor deze positie te vinden. Na de verkiezingen zijn stappen ondernomen - mede door inschakeling van een bureau - om in deze functie te voorzien.

mr.F.Korthals Altes,
algemeen secretaris.

Bijlage bij jaarverslag secretaris over 1972.

Overzicht ledenbestand per 1 januari 1973.

- 1 -

01 gewone leden van 18 tot 27 jaar	:	1311	)	
02 gewone leden van 27 tot 65 jaar	:	25172	)	totaal
03 gewone leden van 65 jaar en ouder	:	5029	)	gewone leden:
04 gezinsleden	:	6935		31512
05 aspirant-leden (jonger dan 18 jaar)	:	80		
06 ereleden en leden van verdienste	:	80		(waarvan 5 ereleden)
totaal aantal leden		38607		
07 gratis abonnementen V.en D.		411		
08 niet-leden abonnees op V.en D.		11		
totale bestand in de computer		39029		

Kleine afwijkingen in verband met de verwerking van de omstreeks de jaarwisseling binnengekomen nieuwe leden zijn mogelijk.

De verdeling over de kamercentrales van deze leden is als volgt. Achter het ledental is de vertegenwoordiging van de kamercentrale in de partijraad-nieuwe stijl voor het jaar 1973 aangegeven:

Kamercentrale

afvaardiging partijraad
(art.31 f huishoudelijk
reglement)

A. 's-Hertogenbosch

01	-	52	)	
02	-	727	)	829
03	-	50	)	
04	-	216		
05	-	7		
06	-	2		
totaal		1054		

2

B. Tilburg

01	-	40	)	
02	-	656	)	760
03	-	64	)	
04	-	214		
05	-	5		
06	-	2		
totaal		981		

1

C. Arnhem

partijraad

01	-	58	)	
02	-	2101	)	2565
03	-	406	)	
04	-	513		
05	-	1		
06	-	<u>6</u>		
totaal		3085		

D. Nijmegen

01	-	31	)		
02	-	1031	)	1146	C + D =
03	-	84	)		KC Gelderland
04	-	236			
05	-	8			
06	-	<u>1</u>			
totaal		1391			
				01	- 89)
				02	- 3132) 3711
				03	- 490)
				04	- 749
				05	- 9
				06	- <u>7</u>
				totaal	4476

6

E. Rotterdam

01	-	127	)	
02	-	920	)	1247
03	-	200	)	
04	-	261		
05	-	1		
06	-	<u>1</u>		
totaal		1510		

2

F. 's-Gravenhage

01	-	104	)	
02	-	1146	)	1888
03	-	638	)	
04	-	408		
05	-	2		
06	-	<u>3</u>		
totaal		2306		

3

G. Leiden

01	-	169	)	
02	-	2754	)	3322
03	-	399	)	
04	-	940		
05	-	9		
06	-	<u>12</u>		
totaal		4283		

5

H. Dordrecht

partijraad

01	-	118	}	2920
02	-	2398		
03	-	404		
04	-	617		
05	-	9		
06	-	6		
totaal		3552		

4

I. Amsterdam

01	-	93	}	1193
02	-	829		
03	-	271		
04	-	128		
05	-	2		
06	-	10		
totaal		1333		

2

J. Den Helder

01	-	46	}	1611
02	-	1349		
03	-	216		
04	-	328		
05	-	0		
06	-	1		
totaal		1940		

2

K. Haarlem

01	-	94	}	2723
02	-	2148		
03	-	481		
04	-	727		
05	-	5		
06	-	6		
totaal		3461		

4

L. Middelburg

01	-	29	}	858
02	-	754		
03	-	75		
04	-	125		
05	-	4		
06	-	1		
totaal		988		

1

M. Utrecht

01	-	142	}	2854
02	-	2206		
03	-	506		
04	-	722		
05	-	15		
06	-	11		
totaal		3602		

4

N. Leeuwarden

partijraad

01	-	22	)	
02	-	1162	)	1415
03	-	231	)	
04	-	288		
05	-	2		
06	-	<u>1</u>		
totaal		1706		

2

O. Zwolle

01	-	45	)	
02	-	1530	)	1795
03	-	220	)	
04	-	426		
05	-	2		
06	-	<u>3</u>		
totaal		2226		

3

P. Groningen

01	-	104	)	
02	-	1494	)	2049
03	-	451	)	
04	-	423		
05	-	2		
06	-	<u>4</u>		
totaal		2478		

3

Q. Drenthe

01	-	16	)	
02	-	1424	)	1765
03	-	325	)	
04	-	267		
05	-	1		
06	-	<u>3</u>		
totaal		2036		

3

R. Maastricht

01	-	20	)	
02	-	451	)	475
03	-	4	)	
04	-	87		
05	-	5		
06	-	<u>0</u>		
totaal		567		

1

S. afdeling Brussel

01	-	0	)	
02	-	31	)	31
03	-	0	)	
04	-	2		
05	-	0		
06	-	<u>0</u>		
totaal		33		

<u>S. geboekt bij hoofdbestuur</u>			<u>partijraad</u>
01	-	1)	
02	-	62)	
03	-	4)	
04	-	7	
05	-	0	
06	-	1	
totaal		<u>75</u>	-
ereleden (5) + hoofdbestuur (27) + Kamerfracties (30)			
+ 15 benoemde leden + voorzitters kamercentrales (17)			
+ Vrouwen in de V.V.D. (4) =			99
totaal generaal partijraad			146